

چشم‌انداز روابط خاورمیانه‌ای آمریکا

مصایب یک شعار

نگاه دکتر محمود واعظی، معاون پژوهش‌های سیاست خارجی مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، در رابطه با روابط آمریکا با منطقه خاورمیانه

باراک اوباما با شعار تغییر و با استفاده از ویژگی‌های فردی و شخصیتی خود و در بستری از ناکامی‌ها و ناکارآمدی‌های جمهوری خواهان در دوران ریاست جمهوری جرج بوش و در حالی که بروز بحران اقتصادی، مردم آمریکا را نسبت به تداوم وضع موجود هراسان ساخته بود، توانست به عنوان پیروز میدان انتخابات، چهل و چهارمین رئیس‌جمهور ایالات متحد آمریکا شود. این که ترجمان شعار «تغییر» وی در حوزه سیاست خارجی به ویژه خاورمیانه و ایران به چه صورت خواهد بود، به زمان بیشتری نیاز دارد تا تیم سیاست خارجی وی بتواند این شعارها را به برنامه تبدیل نماید.

عراق به افغانستان معطوف شده است. اوباما همچنین با یادآوری این نکته که «در اندونزی، بزرگترین کشور اسلامی زیسته‌ام، تلاش می‌کند تا نشان دهد فهم متفاوتی از جهان اسلام دارد و ضرورت تعامل با آن را درک می‌کند. لذا اگر چه معیار و محک نهایی، نوع رفتار و عملکرد ایالات متحد آمریکا خواهد بود، اما این چرخش‌های نسبی در گفتمان نیز می‌تواند بخشی از تغییرات در دولت جدید محسوب گردند.

در یک نگرش کلان می‌توان گفت که اوباما در خاورمیانه با چالش‌هایی جدی مواجه خواهد بود که از آن جمله می‌توان از روند نامطلوب در مناقشه میان فلسطین و اسرائیل - که نتیجه انتخابات اخیر اسرائیل، آن را پیچیده‌تر کرده است - اوضاع لبنان و بحران‌های تعامل در حوزه دیپلماسی عمومی نام برد. هرچند برخی متفکرین چون نوام چامسکی معتقدند که تا زمانی که میان آمریکا و اسرائیل، نوعی دوستی و رابطه برقرار است و کاخ سفید حاکمیت اسرائیل را در خاورمیانه مفهومی از دموکراسی می‌داند، هیچ تغییر مثبتی در خاورمیانه رخ نخواهد داد. اما دست کم بعد از اظهارات

اولیه اوباما به عنوان رئیس‌جمهور ایالات متحد، می‌توان نگرش‌های جدیدی را نیز شناسایی کرد. اوباما در اولین مصاحبه خود با شبکه العربیه و در حالی که «جورج میچل» را به عنوان نماینده ویژه‌اش در خاورمیانه برگزیده بود، می‌گوید که قرار است نماینده ویژه آمریکا در خاورمیانه - بر خلاف روال پیشین - کار خود را با گوش دادن آغاز کند. وی تأکید می‌کند که باید از دیکته کردن و تعیین تکلیف به دولت‌ها پرهیز کرد و به صدهای موجود در خاورمیانه گوش فراداد.

افغانستان، چالش همیشگی

چالش دیگر آمریکا در این منطقه، بی‌ثباتی و ناامنی در افغانستان و رشد فعالیت‌های تروریستی می‌باشد که به همین جهت، هالبروک با کوله باری از تجربه دیپلماتیک، به عنوان نماینده ویژه اوباما در افغانستان و پاکستان انتخاب شده

ظهور بحران اقتصادی در آمریکا و همچنین چهره مخدوش این کشور در سطح نظام بین‌الملل، تهدیدات نظامی آمریکا علیه ایران بیشتر به حاشیه رفته است.

بسیاری از کارشناسان سیاسی ایالات متحد آمریکا بر این باورند که آمریکا باید تعامل رسمی مستقیم و بدون پیش شرط را با ایران آغاز کند و با ارایه مشوق‌ها و دوری‌گزینی از گفتمان دولت سابق، ایران را به همکاری بیشتر ترغیب نماید. قرار دادن پیش شرط تعلیق غنی‌سازی اورانیوم، مسأله‌ای است که می‌تواند کلیت تعامل و مذاکره با ایران را با مشکل مواجه سازد، چرا که دولت فعلی ایران، برنامه هسته‌ای را در چارچوب NPT و مشروع دانسته و به نوعی آن را عامل عزت و وحدت و انسجام ملی محسوب می‌کند.

بنابراین دولت ایران، منفعت و امنیت بیشتری را از طریق پیگیری این برنامه به دست خواهد آورد نه از راه مذاکره با آمریکا. بر این اساس، هرچند اوباما از ضرورت مذاکره مستقیم با ایران سخن می‌گوید، اما هنوز به موضوع تعلیق برنامه هسته‌ای و برخی موضوعات دیگر اشاره دارد که این سخنان می‌تواند موانع جدی مذاکرات دو کشور را فراهم آورند. به علاوه، اگرچه باراک اوباما ممکن است از مذاکره مستقیم با ایران سخن بگوید، اما این امر زمانی نتیجه خواهد داد که طرفین بیش از مسایل مورد اختلاف، بر منافع مشترک متمرکز گردند.

با وجود تمامی برنامه‌های اعلام شده از سوی باراک اوباما در زمان مبارزات انتخاباتی، وی پس از به قدرت رسیدن، به دلیل مشکلات ناشی از بحران اقتصادی، ناچار به پرداختن ویژه به مسایل داخلی و تصویب بسته محرک اقتصادی خود شد. اما چینش تیم سیاست خارجی و انتصابات او در این حوزه نشان می‌دهد که اگر چه هنوز مسایل و موضوعات در این منطقه از جهان برای تیم سیاست خارجی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد، ولی اولویت‌های آن با دوران بوش متفاوت خواهد بود و باید انتصابات جدید خود را خارج از چارچوب وزارت خارجه، تحت عنوان نماینده ویژه خاورمیانه، نماینده ویژه

افغانستان و پاکستان و نماینده ویژه محیط زیست برگزیده که همگی از نزدیکان و معتمدان دولت بیل کلینتون محسوب می‌شوند. انتصاب نماینده ویژه افغانستان و پاکستان، حکایت از نگرشی جدید به این حوزه و برگزیدن نماینده ویژه برای خاورمیانه نیز نشانه‌ای از عزم دولت جدید آمریکا در ایجاد ثبات و صلح در خاورمیانه تلقی می‌گردد. همچنین انتخاب نماینده‌ای ویژه برای محیط زیست را می‌توان به نوعی خواست ایالات متحد برای همکاری و همکاری بین‌المللی بیشتر در موضوعات جهانی تعبیر کرد. با این پیش زمینه‌ها می‌توان گفت که تا شکل‌گیری سیاست خارجی دولت اوباما و تعامل با آن، تنها می‌بایست به گذشت زمان تکیه نمود. ■

